

RİZELİLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİ BELİRLEMeye YÖNELİK ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI ve RİZE'YE ve RİZE KÜLTÜRÜNE BAĞLILIKLARINI BELİRLEMeye YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Merve KOÇOĞLU*

Özet

Rizeliler Türkiye de kişisel özellikleri ve espri anlayışıyla tanınan ve çeşitli başarılarla sahip insanlardır. Farklı kişilik özelliklerine ve başarılarla sahip olan Rizelilerin bu çalışmada kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı Rizelilerin kişilik özelliklerini bir ölçek geliştirerek belirlemektir. Bu ölçeğin ileride yapılacak çalışmalarda kullanılması beklenmektedir. Aynı zamanda çalışma, araştırma kapsamına giren Rizelilerin demografik özelliklerini, Rize'ye ve Rize kültürüne bağlılıklarının ne şekilde olduğunu ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel kişilik, demografik özellikler, ölçek geliştirme, Rize kültürü, Rizeliler.

Abstract

In Turkey, people from Rize are famous with their particular characteristics. Especially they are well-known in terms of their sense of humor. They are very successful in different areas of social life. The aim of this study is to examine characteristics of people of Rize, who have a sui generis regional identity. This study includes a scale in order to measure personal particularities of the concerning people in statistical terms. This scale maybe applied to other areas too, by researchers of different disciplines. Results of the survey are to display demographic features of the people, as well as to reveal their commitment to and connection with Rize and the culture therein.

Keywords: Regional personality, demographic characteristics, scale development, culture of Rize, people from Rize.

Bu çalışmada, Rizeliler farklı kişilik özelliklerine sahip insanlardır. Farklı alanlarda çeşitli başarılarla imza atan Rizelilerin kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu amaçla Rizelilerin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirilmek istenmiştir. Bu doğrultuda bu çalışmada

* Dr. Merve Koçoğlu, Yeditepe Üniversitesi, merve.kocoglu@yeditepe.edu.tr

nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmını 46 Rizeli ile Costa ve McCrea ölçeğinden esinlenilerek yapılan ön çalışma oluştururken, nicel kısmını ise 469 Rizeli ile yapılan çalışma içermektedir. 46 kişiyle yapılan çalışmada "Rizelilerin kişilik özelliklerinin ne olduğu" sorulmuştur. Bu 46 kişiden Rizelilerin kişilik özelliklerine yönelik belirtmiş oldukları 58 kişilik özelliğinin yer aldığı anket formu oluşturulmuştur. Buna ek olarak, gerek Rizelilerin Rize kültürünü ne ölçüde yaşadıklarının gerekse demografik özelliklerini belirlemeye yönelik bazı sorular da hazırlanmıştır. Araştırma kapsamına alınan katılımcılar, 1989 yılında kurulmuş olan Rize Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfında ilişkisi olan ve İstanbulda yaşayan Rizelilerdir. Bu bağlamda 469 Rizeli ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonrası yapılan analizler sonucunda Rizelilerin kişilik özelliklerini yansıtan 28 kişilik özelliğini içeren bir ölçek oluşturulmuştur. Bahsi geçen ölçek 5 boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar ise "işe girişkenlik", "insancılık", "sıcakkanlılık", "canitezlilik" ve "dışa dönüklük"tür. Bir başka ifadeyle araştırma Rizelilerin lider, sosyal, hırslı, pratik zekaya sahip, çalışkan, girişimci, özgüveni yüksek, samimi, yardımsever, vefalı, güler yüzlü, gözü kara, mücadeleci, çok konuşkan, güvenilir ve sinirli insanlar olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışmada oluşturulan ölçeğin diğer araştırmacılar tarafından kullanılmasıyla literatüre katkı sağlanması beklenmektedir.

1. Literatür Taraması

1.1. Kişilik

Türk Dil Kurumu kişiliği, "*bir kimseye özgü belirgin özellik, manevî ve ruhî niteliklerinin bütünü, şahsiyet*" şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, <http://www.tdksozluk.com/s/ki%FEilik/> (10.06.2013)).

Kişilik, belirli olaylarda insanların motivasyon, davranış ve farkındalığını etkileyen bir dizi dinamik karakterlerdir. İnsanın genetik geçmişine de dayanmaktadır. Tarih boyunca öğrenilen, dış çevre ve durumlardan etkilenen bir kavramdır (Ryckman, 2000:5).

Kişilik ile ilgili birçok kuram geliştirilmiştir. Freud, kişiliği id, ego ve süper ego olmak üzere üç şekilde açıklamaktadır (Hamid, Iqbal, 2012:272). Sosyo psikolojik kuram, kişilerin toplumun bir parçası olması sebebiyle davranışlarının toplumdan etkilenecek kişiliğinin şekillendiğini belirtmektedir (Cacioppa, 2004:115). Özellikler kuramı, bireyleri belirgin kişilik özelliklerine göre sınıflandırır (Epstein, 2010:35). Adler, kişiliğinin özellikle kişilerin bulunduğu sosyal çevreden, çocukluğundan ve de çekirdek ailesinden etkilendiğini belirtmektedir (Eckstein ve Kaufman, 2012:63).

Kişilik ölçümüne yönelik boyut geliştirme çalışmaları geçmişe dayanmaktadır (Chapman, vd., 2012:17; Sığı, vd., 2010:104). Araştırmacılar tarafından en yaygın kullanılan kişilik modeli Paul Costa ve Robert McCrae tarafından 1985'te geliştirilen 5 faktör kişilik modelidir (Tablo-1). Costa ve

McCrae geliştirdikleri bu modeli 1992 yılında revize etmişlerdir (Tablo-2) ve birçok araştırmacı bu revize edilmiş son şeklini kullanmaktadır. Beş faktör kişilik modeli, “duygusal denge”, “dışa dönüklük”, “açıklık”, “uyumluluk” ve “sorumluluk sahibi olma” alt boyutlarından oluşmaktadır (Costa, vd., 1986:647; McCrae, vd., 1991:368; McCrae ve John,1992:178-179, Costa ve McCrae, 1995:21; McCrae, vd., 2004:262). Araştırmacılar, kişilik ile ilgili yaptıkları çalışmalarda 5 faktör kişilik modelinin bu boyutlarının içeriğini farklı şekillerde oluşturup konuyla ilgili çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Costa ve McCrae geliştirdikleri 5 faktör kişilik modeli ve boyutları ise şu şekildedir:

Duygusal Denge: Güvensizlik, korku, dengesizlik, endişe hali, stresli olma (Clarck, vd., 2012:34) sınırlılık, utangaçlık, kızgınlık, öfkeli olma, depresiflik (Encalarde, 2012:64) gibi kişilik özelliklerinden oluşmaktadır. Duygusal dengesi düşük olan kişiler sınırlı ve gergin olduklarından streslidirler. Stres ise iş hayatında dengesizliklere ve sorunlara sebebiyet vermektedir (Clarck, vd., 2012:34; Merdan, 2013:143).

Dışa Dönüklük: Sosyal, kendine güvenen, konuşkan, aktif (Clarck, vd., 2014:33), enerjik, toplumsal duyarlılığa sahip, cesur, güvenilir, yaşamayı seven (Encalarde, 2012:64) gibi kişilik özelliklerini içermektedir. Dışa dönük kişiler, insanlarla birlikte olmaktan zevk alan, işbirliğine yatkın bireylerdir (Doğan, 2013:57).

Açıklık: Yenilikçi, çabuk kavrayan, zeki, entellektüel, sorgulayan, yeni tecrübelerle açıklık gibi kişilik özelliklerinden oluşmaktadır (Encalarde, 2012:64). Açıklık özelliğine sahip olan kişiler, hayal kurmayı seven, maceraperestlerdir (Tabak, 2010:543). Bu kişiler, proaktif, sürekli yeniliği takip etme eğiliminde olduğundan statükonun yıkımını ve değişimi sağlarlar (Andrew, vd. 2012:177). Yenilikçi ve öğrenmeye açık, bu kişiler daha esnek olduklarından iş hayatında pek sorun yaşamazlar (Clarck, vd., 2014:34).

Uyumluluk: İşbirlikçi, arkadaşçıl, yardımsever, dürüst, iyi kalpli, güvenilir (Clarck, vd., 2014:33), cömert, kibar, adil, rekabet arayışı yerine uyum arayan, stress ile rahatlıkla mücadele edebilen gibi kişilik özelliklerinden oluşmaktadır (Encalarde, 2012:65). Uyumlu yapıya sahip kişiler ortamına göre hareket ederler ve olumsuz durumlarda sakince mücadele ederler (Merdan, 2013:143).

Sorumluluk Sahibi Olma: Dikkatli, sorumluluk sahibi, disiplinli, düzenli, çalışkan, hedefleri olan (Clarck, vd., 2014:33), güvenilir, azimli, sabırlı, (Encalarde, 2012:64) gibi kişilik özelliklerinden oluşmaktadır. Sorumluluk düzeyi yüksek kişiler, başarı odaklı, hırslı, planlı programlı hareket ederler (Doğan, 2013:58) ve bu kişilerin görev tanımları, yapacakları işler belirli, nettir ve daha çok çalışırlar (Andrew, vd. 2012:177).

Tablo-1: Costa ve McCrea'nın 1985 Yılında Geliştirmiş Oldukları 5 Faktör Kişilik Modeli Boyutları¹

Faktör	Yüksek Değer	Düşük Değer
Duygusal Denge	Endişeli, sinirli, duygusal, güvensiz, yetersiz, hastalık hastası.	Sakin, rahat, duygusuz, dayanıklı, güvenli, kendinden memnun.
Dışa Dönüklük	Sosyal, aktif, konuşkan, insan odaklı, iyimser, eğlenmeyi seven, sevecen.	Mesafeli, ciddi, heyecansız, ilgisiz, görev odaklı, utangaç, sessiz.
Açıklık	Meraklı, geniş ilgi alanına sahip, yenilikçi, orjinal, hayal perest, geleneksel olmayan.	Tutucu, gerçekçi, dar ilgi alanına sahip, sanat ilgisi olmayan ve analitik zekaya sahip olmayan.
Uyumluluk	İyi kalpli, iyi mizaçlı, güvenilir, yardımsever, bağışlayıcı, kolay inanan, açıksozlü.	Alaycı, kaba, şüpheli, işbirliği yapmayan, intikamcı, acımasız, sinirli, çıkarıcı.
Sorumluluk Sahibi Olma	Düzenli, güvenilir, çalışkan, disiplinli, dürüst, dakik, hırslı, korumacı.	Hedefi olmayan, güvenilmeyen, tembel, dikkatsiz, ihmalkâr, iradesiz.

Tablo-2: Costa ve McCrea tarafından 1992 yılında revize edilen 5 Faktör Kişilik Modeli Boyutları²

Duygusal Denge <i>Neuroticism</i>	Dışa Dönük <i>Extraversion</i>	Açıklık <i>Openness</i>	Uyumluluk <i>Agreeableness</i>	Sorumluluk Sahibi Olma <i>Conscientiousness</i>
Endişe <i>Anxiety</i>	Samimiyet <i>Warmth</i>	Hayal Gücü <i>Fantasy</i>	Güven <i>Trust</i>	Kabiliyet, Yetenek Ehliyet <i>Competence</i>
Husumet Düşmanca Tutum <i>Anger-Hostility</i>	Girginlik, Girişkenlik, Başkalarıyla Beraber Ol- mayı Sevmeye <i>Gregariousness</i>	Estetik, Görsellik <i>Aesthetic</i>	Açık sözlülük <i>Straightforwardness</i>	Emredici, Emreden <i>Order</i>
Depresyon <i>Depression</i>	İddialı, Kendine Çok Güvenen <i>Assertiveness</i>	Duygusal, Hassas <i>Feelings</i>	Fedakârlık, Başkalarını Düşünme <i>Altruism</i>	Vazifeşinas, Görevini Bilen <i>Dutifulness</i>
Utangaçlık,	Aktif Olma	Hareketli	İtaat Etme	Başarma Gayreti

¹ Kaynak: Costa, Paul, T., Catherine M. Bush, Alan B. Zonderman, Robert McCrae, Correlations of MMPI Factor Scales with Measures of the Five Factor Model of Personality, Journal of Personality Assessment, Vol.50, No.4, 1986:641.

² Kaynak: Costa, Paul T., Robert R. McCrea, Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using the Revised NEO Personality Inventory, Journal of Personality Assessment, Vol.64, No.1, 1995:28.

Sıkılganlık <i>Selfconsciousness</i>	Etkinlikte Bulunma, Aktivite <i>Activity</i>	<i>Actions</i>	<i>Compliance</i>	<i>Achivement Striving</i>
Düşünmeden Hareket Etme, Düşüncesizlik <i>Impulsiveness</i>	Heyecan Ara- ma <i>Excitement seeking</i>	Fikir Üreten <i>Ideas</i>	Alçakgönüllülük <i>Modest</i>	Kendini Disipline Edebilen <i>Self Discipline</i>
Kırılganlık, Savunmasızlık <i>Vulnerability</i>	Pozitif Duygu- lara Sahip <i>Pozitive Emo- tions</i>	Değerler <i>Values</i>	Yumuşak Başlılık, Mülayimlik <i>Tendermindedness</i>	İhtiyatlı Enine Boyuna Düşünen <i>Deliberation</i>

2. Araştırma Metodolojisi ve Sonuçlar

2.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı Rizelilerin kişilik özelliklerini bir ölçek geliştirerek belirlemektir.³ Aynı zamanda, araştırma kapsamına giren Rizelilerin demografik özelliklerini, Rize'ye ve Rize kültürüne bağlılıklarının ne şekilde olduğunu ortaya koymaktır.

Bu çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden faydalanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım, Şimşek, 2011:39). Nicel araştırma ise, mevcut bir durum ya da sorunun derinlemesine incelenerek analiz edilmesidir (Wisniewski, 1994:2). Çalışma, iki aşamalı gerçekleştirilmiştir. Costa ve McCrea ölçeğinden esinlenilerek Rizelilere yönelik kişilik özelliklerini tespit etmek için 46 Rizeli ile yapılan mülakat çalışması birinci aşamayı/ön çalışmayı oluştururken, 469 Rizeli ile yapılan anket çalışması araştırmanın ikinci aşamasını oluşturmaktadır.

Rizeliler Türkiye de kişilik özellikleri ve espri anlayışıyla tanınan ve çeşitli başarılarla sahip insanlardır. Rizeliler, ticaret, inşaat, pasta ve fırıncılık, çay üretimi gibi bazı iş kollarında ayrıca sanat ve siyasette etkin olan kişilerdir. Bu çalışmada hayatın birçok alanında farklı başarılarla imza atan ve farklı kişilik özelliklerine sahip olan Rizelilerin kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, Rizelilerin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik ölçeğin geliştirilmesinde yukarıda sözü edilen Costa ve McCrea taraflarından orijinali 1985 yılında geliştirilen 5 faktör kişilik modeli ölçeğinin, 1992 yılında ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından revize edilen kısa versiyonundan esinlenilmiştir (McCrae ve John, 1992:178-179; Costa ve McCrae, 1995:28; Costa ve McCrae, 1997:86; McCrae, vd.,

³ Işıl Pekdemir ile birlikte yayına hazırlanan "İşkoliklik İle İş Yaşam Dengesi Arasındaki İlişki- de Kişilik Özelliklerinin Aracılık Etkisi Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmada da kullanılan kişilik ölçeği Işıl Pekdemir ile birlikte geliştirilmiştir.

2004:267; Detrick, vd., 2010:410) ve Rizelilerin kişilik özelliklerini ortaya koymak için bir ölçek geliştirilmek istenmiştir.

Çalışmanın birinci aşamasında, Rizelilerin kişilik özelliklerini ortaya koyabilecek bir ölçek geliştirmek amacıyla kalabalık bir Rizeli grubunun bulunduğu Rize Dernekler Federasyonunun (RİDEF) düzenlemiş olduğu sosyal bir etkinlikte bir n çalışma yapılmıştır. Bahsi geçen organizasyonda 46 kişiyle birebir ya da grup halinde Rizelilerin kişisel özelliklerinin neler olduğu tespit etmeye yönelik mülakatlar yapılmıştır. *“Mülakat ya da görüşme yöntemi sosyal bilimlerde en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Özellikle kültür ve sembolik boyutları çalışırken mülakat temel veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır ve kişilerin tutum, görüş, duygu, inanç ve deneyimlerini yansıtma da etkin bir yöntemdir. Mülakat yöntemi, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir. Bu süreçte iki ya da daha fazla birey arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimle birlikte soru sorma ve yanıtlama söz konusudur”* (Yıldırım, şmşek, 2011:119-120).

46 kişiyle yapılan bu mülakatta katılımcılara sadece “Rizelilerin kişilik özelliklerinin ne olduğu” sorulmuştur ve katılımcılar hiçbir Şekilde ynlen-dirilmemiştir. Bir başka ifade ile verilen cevaplar tamamen katılımcıların görüşlerini yansıtılmaktadır. Bu 46 kişi çeşitli meslek gruplarından oluşmaktadır; bunlar arasında iki milletvekili, devlet sanatçıları, niversite öğrencileri, 60 yaş st Rize’den o gün için gelen kadınlar, 30’lu yaşlarda ve 45-60 yaş arası kişiler, ve de 26-28 yaş aralığında gençler yer almaktadır.

46 Rizeliden mülakat sonucunda elde edilen kişilik özellikleri aslen Rizeli olan 5 kişiyle birlikte incelenerek, onların da görüşleri doğrultusunda anket formu oluşturulmuştur. Bu 46 kişinin Rizelilerin kişilik özelliklerine yönelik belirtmiş oldukları 58 kişilik özelliği Tablo-3’te grlmektedir.

Tablo-3: Mülakat Sırasında Rizelilerden, Rizelilerin Kişiliklerine Yönelik Belirttikleri zellikler

No	K		M	O	D	G	K		T
1	Ailesine Düşkün	x	x				x	x	4
2	Ataerkil					x			1
3	Başarı Odaklı	x		x			x		3
4	Birlik Beraberlik /Biz Anlayışı	x	x	x				x	4
5	Plansız					x			1
6	Ağzına Geleni Söyler	x			x				3
7	Cesur			x			x		2
8	alışkan		x					x	
9	çok Konuşkan	x					x	x	2
10	zm Odaklı								1

Rizelilerin Kişilik Özellikleri

No	KÖ	Ö	M	O	D	G	K	Ü	T
11	İnatçı/Dediğim Dedik	x	x	x		x			6
12	Dinlemez	x		x			x		2
13	Düşünmeden Konuşan	x			x				3
14	Ben Merkezli	x			x	x			3
15	Eğlenmeyi Seven								1
16	Ekip Çalışmasına Yatkın	x							1
17	Başkalarını Eleştirmeyi Sever						x		2
18	Espirili /Komik				x		x	x	3
19	Fedakar	x		x					1
20	Yardımsеver	x			x		x	x	
21	Girişimci	x							1
22	Gösterişli								1
23	Gururlu	x							1
24	Güleryüzlü						x		1
25	Güvenilir	x		x			x		3
26	Hareketli		x	x		X			3
27	Her Konuda Fikri Olan	x		x					2
28	Heyecanlı	x		x		X			3
29	Yöresel Oyunlarına Düşkün	x				x		x	3
30	Yalnız Yaşamayı Sevmez	x							
31	Hırslı	x		x	x	x	x	x	8
32	İşi Tamamlamaz	x		x					2
33	Kaba			x					1
34	Kendisiyle Barışık ama Dalga Geçirmez					x	x		2
35	Devletten Bile Birşey Beklemez Kendi Yapar							x	1
36	Kin Tutmaz	x							1
37	Kural Tanımaz	x							1
38	Lider	x	x	x		x	x		5
39	Meraklı			x					1

No	KÖ	Ö	M	O	D	G	K	Ü	T
40	Merhametli	x		x		x	x		6
41	Misafirperver		x	x			x		4
42	Muhafazakar	x		x			x		4
43	Mücadeleci						x	x	2
44	Okumaz			x					1
45	Otoriter						x		1
46	Özgürlükçü					x			1
47	Özgüveni Yüksek	x						x	2
48	Özünde Saf	x							1
49	Sanat Sevmez				x				
50	Pratik Zeka	x		x			x	x	5
51	Samimi/İçten/Cana Yakın	x		x	x	x		x	5
52	Sinirli	x				x	x	x	4
53	Sosyal	x				x			2
54	Tez Canlı			x					1
55	Vatan/Bayrak Milliyetçisi	x	x	x	x		x	x	6
56	Vefalı					x			1
57	Yüksek Sesle Konuşur					x	X	x	2
58	Gözü Kara	x	x			x			3

KÖ: Kişilik Özelliği, Ö: Üniversite Öğrencisi (20 kişi), M: Milletvekili (2 Kişi), O:45-60 Yaş Arası (8 Kişi), D: Devlet Sanatçıları (2 Kişi), G:26-28 Yaş Aralığı (5 Kişi) , K:60 Yaş ve Üstü Kadınlar (4 Kişi) Ü:30'lu Yaşlarda Kişiler (5 Kişi)T:Toplam

Buna ek olarak, anket formunda gerek Rizelilerin Rize kültürünü ne ölçüde yaşadıklarını gerekse demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular eklenerek anket formunun son şekli verilmiştir.

Rize kültürünü ne ölçüde yaşadıklarını belirlemeye yönelik sorular şu şekildedir: "Rizeli olmak size ne anlatıyor?", "Rizeli olmak sizce bir ayrıcalık mıdır? ", "Rize'nin en çok nesini seversiniz?", "Tipik Rizelinin en

belirgin özelliği nedir?”, “Rize’ye ne kadar sıklıkla gidersiniz?”, “Kaç yıl önce Rize’den çıktınız?”, “Rize’ye ne amaçla gidersiniz?”, “Rize yemekleri önceliğiniz midir?”, “Rize’de eviniz var mı?”, “Cenazelerinizi büyükşehirden memlekete götürür müsünüz?”, “Evlilikte tercih kriterinizde Rizeli olması var mıdır?”, “Rize şivesini hoşlanır ve kullanır mısınız?”, “Horon oynamayı biliyor musunuz?”, “Sanatın herhangi bir dalıyla ilgileniyor musunuz?”, “Rize milliyetçiliği yapar mısınız? Rizeli olsun çamurdan olsun der misiniz?”, “Rize türkülerini seviyor ve dinliyor musunuz?”, “Servetiniz babadan kalma mı yoksa siz mi yaptınız?”, “Rize denince aklınıza gelen 3 şeyi belirtiniz?”

Rizelileri daha iyi tanımaya yönelik sorulan demografik sorular ise şu şekildedir: “Yaşınız?”, “cinsiyetiniz?”, “eğitim durumunuz?”, “medeni durumunuz?”, “mesleğiniz?”, “doğum yeriniz?”

Çalışmanın ikinci aşamasında, 1989 yılında kurulmuş olan Rize Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfında ilişkisi olan İstanbulda yaşayan Rizeliler den 2013 yılında Haziran ve Temmuz ayları boyunca anket formuna cevap alınmaya çalışılmıştır.

Araştırmacının Rizeli ve bahsi geçen vakfın üyesi olması araştırma kapsamına alınan örnekleme erişimi kolaylaştırmıştır. Cevaplayıcılara, bahsi geçen vakıfta düzenlenen ve yaklaşık 500 kişinin katılmış olduğu bir organizasyonda anket formu dağıtılarak, bazı kişilerle yüzyüze görüşülerek, diğer taraftan anketin bahsi geçen Rizelilere internet aracılığıyla gönderilerek, aynı zamanda araştırmacı tarafından sosyal çevresi bizzat ziyaret edilerek 469 kişiye ulaşılmıştır.

Bu çalışma sonucunda 469 kişinin kişilik özelliklerine yönelik belirtmiş oldukları her bir kişilik özelliği için belirtilen ortalama değerler Tablo-4’de yer almaktadır.

Tablo-4: Anket Çalışması Sonucu Rizelilerin Kişiliklerine Yönelik Belirtilen Özelliklerin Ortalama Değerleri

No	KİŞİLİK ÖZELLİĞİ	Ortalama	No	KİŞİLİK ÖZELLİĞİ	Ortalama	No	KİŞİLİK ÖZELLİĞİ	Ortalama
1	Ailesine Düşkün	4,54	21	Girişimci	4,17	41	Misafirperver	4,59
2	Ataerkil	3,56	22	Gösterişli	3,34	42	Muhafazakar	3,94
3	Başarı Odaklı	4,36	23	Gururlu	4,10	43	Mücadeleci	4,43
4	Birlik Beraberlik Biz Anlayışı	4,48	24	Gülyüzlü	4,43	44	Okumaz	2,18
5	Plansız	2,63	25	Güvenilir	4,73	45	Otoriter	3,89
6	Ağzına Geleni Söyler- Patavat-sız	2,10	26	Hareketli	4,38	46	Özgürlükçü	4,29

7	Cesur	4,42	27	Her Konuda Fikri Olan	3,85	47	Özgüveni Yüksek	4,24
8	Çalışkan	4,29	28	Heyecanlı	4,23	48	Özünde Saf	4,03
9	Çok Konuşkan	3,72	29	Yöresel Oyunlarına Düşkün	3,95	49	Sanat Sever	3,63
10	Çözüm Odaklı	4,28	30	Yalnız Yaşamayı Sevmez	3,64	50	Pratik Zeka	4,35
11	Dediğim Dedik/İnatçı	3,76	31	Hırslı	3,98	51	Samimi/İçten/Cana Yakın	4,58
12	Dinlemez	2,71	32	İşi Tamamlamaz	1,82	52	Sinirli	3,95
13	Düşünmeden Konuşan	2,35	33	Kaba	2,07	53	Sosyal	4,20
14	Ben Merkezli/Egoları Yüksek	2,31	34	Kendisiyle Barışık ama Dalga Geçirmez	3,92	54	Tez Canlı	4,14
15	Eğlenmeyi Seven	4,20	35	Devlet ten Bile Birşey Beklemez Kendi Yapar	3,91	55	Vatan /Bayrak Milliyetçisi	4,50
16	Ekip Çalışmasına Yatkın	4,06	36	Kin Tutmaz	3,33	56	Vefalı	4,53
17	Başkalarını Eleştirmeyi Sever	2,63	37	Kural Tanımaz	2,50	57	Yüksek Sesle Konuşur	3,53
18	Espirili/Komik	4,14	38	Lider	4,03	58	Gözü Kara	4,02
19	Fedakar	4,44	39	Meraklı	3,97			
20	Yardım sever	4,67	40	Merhametli	4,64			

469 Rizeli ile yapılan anket çalışması sonrasında 58 kişilik özellikleri incelenmiş ve ortalama değerlere bakılarak, bir bireyde mevcut kişilik özelliğinin karakteristik olabilmesi için ortalama üstünde değere sahip olması gerektiği varsayımından yola çıkarak 3,50'nin üzerindeki kişilik özellikleri ile çalışmaya devam edileceği kararı alınmıştır. Bu kişilik özellikleri, aynı zamanda Tablo-4'de koyu olarak gösterilmektedir.

Ortalama altında kalan kişilik özellikleri "Plansız", "Ağızına Geleni Söyler/Patavatsız", "Dinlemez", "Düşünmeden Konuşan", "Ben Merkezli/ Egoları Yüksek", "Başkalarını Eleştirmeyi Sever", "Gösterişli", "İşi Tamamlamaz", "Kaba", "Kin Tutmaz", "Kural Tanımaz", "Okumaz" olmak üzere toplam 12 kişilik özelliğidir. Dolayısıyla 3, 50'nin altındaki kişilik özellikleri çıkarılarak çalışmaya 46 kişilik özelliği ile devam edilmiştir.

46 kişilik özelliğine yapılan madde toplam korelasyon analizi sonucunda 6 kişilik özelliğinin madde toplam korelasyon katsayıları 30'un altında olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Bu kişilik özellikleri "Kendisiyle Barışık Ama Dalga Geçirmez", "Dediğim Dedik/İnatçı", "Ekip Çalışmasına Yatkın", "Ataerkil", "Özünde Saf", "Sanat Sever"dir. Dolayısıyla toplam güvenilirliği 0,91 olan 40 kişilik özelliği ile analize devam edilmiş ve bu 40 kişilik özelliğine faktör analizi uygulanmıştır.

Yapılan ilk faktör analizinde KMO değeri 0,90 olup kişilik özellikleri 10 faktörde toplanmıştır ve toplam varyans (açıklayıcılık) %58,94'dür. Analiz sonucunda "Yalnız Yaşamayı Sevmez", "Muhafazakar", "Otoriter", "Her Konuda Fikri Olan", "Çözüm Odaklı" kişilik özelliklerinin faktör yüklerinin birbirine yakın ya da düşük olması nedeniyle 5 kişilik özelliği analiz dışı bırakılarak 35 kişilik özelliği ile tekrar faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan ikinci faktör analizinde KMO değeri 0,90 kalıp, kişilik özellikleri 8 faktörde toplanmıştır ve toplam varyans (açıklayıcılık) %56,75'dir. Analiz sonucunda "Meraklı", "Yöresel Oyunlara Düşkün", "Gururlu", "Başarı Odaklı" kişilik özelliklerinin faktör yüklerinin birbirine yakın ya da düşük olması nedeniyle 4 kişilik özelliği analiz dışı bırakılarak 31 kişilik özelliği ile tekrar faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan üçüncü faktör analizinde KMO değeri yine aynı kalıp 0,90'dır. 31 kişilik özelliği 6 faktörde toplanmıştır ve toplam varyans (açıklayıcılık) %53,88'dir. Analiz sonucunda "Ailesine Düşkün", "Birlik Beraberlik/Biz Anlayışı" ve "Fedakar" kişilik özelliklerinin faktör yüklerinin birbirine yakın ya da düşük olması nedeniyle 3 kişilik özelliği analiz dışı bırakılarak 28 kişilik özelliği ile tekrar faktör analizi yapılmıştır.

Yapılan dördüncü faktör analizinde KMO değeri aynı kalıp 0,90'dır. 28 kişilik özelliği 5 faktörde toplanmıştır ve toplam varyans (açıklayıcılık) %52,79'dur. Sosyal bilimler alanlarında açıklanan varyansın %40'dan fazla olması yeterli kabul edilmektedir (Gündüz, Çoşkun, 2012:117; Karagöz, Gösterelioğlu, 2008:87).

Analiz sonucunda birbirine yakın ya da düşük faktör yüküne sahip kişilik özellikleri yer almadığından faktör analizi sonlandırılmıştır. Faktör analizinin son aşaması Tablo-5'de gösterilmektedir.

Tablo-5 Faktör Analizi Sonucu Kişilik Özellikleri ve Faktör Yükleri

	Bileşenler				
	1	2	3	4	5
Hırslı	,659	,064	,153	,062	-,090
Özgüveni Yüksek	,650	,224	,134	,061	,226
Cesur	,632	,225	,155	,066	,129
Girişimci	,596	,120	,378	,168	,054
Mücadeleci	,586	,418	,067	,022	,093
Çalışkan	,562	,259	,238	-,059	-,146

Pratik Zeka	,549	,133	,165	,200	,131
Lider	,544	,168	,121	,201	,149
Gözü Kara	,538	,165	,023	,425	,170
Devletten Bile Birşey Beklemez Kendi Yapar	,504	,050	-,091	,113	,074
Merhametli	,068	,845	,146	,067	,044
Yardımsaver	,212	,813	,137	,119	,033
Vefalı	,228	,701	-,046	,051	,172
Misafirperver	,253	,665	,141	,115	,040
Güvenilir	,128	,567	,240	-,066	,123
Vatan /Bayrak Milliyetçisi	,249	,450	,007	,203	,091
Güleryüzlü	-,012	,279	,731	,002	,049
Samimi/İçten /Cana Yakın	,228	,342	,657	-,053	,040
Hareketli	,302	,076	,626	,312	,062
Espirili/Komik	,262	-,045	,559	,269	,244
Çok Konuşkan	,141	-,026	,534	,360	,100
Sinirli	,186	-,014	-,041	,784	-,030
Yüksek Sesle Konuşur	,140	-,031	,089	,748	-,015
Tezcanlı	,109	,192	,206	,636	,094
Heyecanlı	,032	,217	,202	,625	,134
Özgürlükçü	,201	,187	-,071	,075	,737
Eğlenmeyi Seven	,003	,078	,336	,122	,680
Sosyal	,340	,214	,363	-,039	,497

Faktörler altındaki kişilik özelliklerini incelediğimizde birinci faktör altında "Hırslı, Özğüveni Yüksek, Cesur, Girişimci, Mücadeleci, Çalışkan, Pratik Zeka, Lider, Gözü Kara, Devletten Bile Birşey Beklemez Kendi Yapar" özellikleri yer almaktadır. Bu kişilik özellikleri "*İşe Girişkenlik*" olarak isimlendirilmiştir. İkinci faktör altında "Merhametli, Yardımsaver, Vefalı, Misafirperver, Güvenilir, Vatan/Bayrak Milliyetçisi" özellikleri yer almaktadır. Bu kişilik özellikleri "*İnsanlık*" olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör altında "Güleryüzlü, Samimi/İçten/Cana Yakın, Hareketli, Espirili/Komik, Çok Konuşkan" özellikleri yer almaktadır. Bu boyut "*Sıcakkanlılık*" olarak adlandırılmıştır. Dördüncü faktör altında "Sinirli, Yüksek Sesle Konuşur, Tezcanlı, Heyecanlı" özellikleri yer almaktadır. Bu kişilik özellikleri "*Canitezliklik*" başlığı altında toplanmıştır. "Özgürlükçü, Eğlenmeyi Seven ve Sosyal" özellikleri ise beşinci boyut "*Dışa Dönüklük*" olarak adlandırılmıştır. Faktör analizi sonucunda oluşan ölçeğin güvenilirliği 0,90'dır. Bahsi geçen 5 faktörün güvenilirlik katsayıları ise 0,73 ile 0,83 arasında değişmektedir.

Faktör analizi sonrasında bahsi geçen 5 boyut ve bu boyutlar altındaki kişilik özellikleri Tablo-6'da gösterilmektedir.

Tablo-6: Faktör Analizi Sonrası 5 Boyut ve Boyutlar Altındaki 28 Kişilik Özellikleri

İşe Girişkenlik	İnsancılık	Sıcakkanlılık	Canitezlilik	Dışa Dönüklük
Hırslı	Merhametli	Gülyüzlü	Sinirli	Özgürlükçü
Özgüveni Yüksek	Yardımsaver	Samimi, İçten, Cana Yakın	Yüksek Sesle Konuşur	Eğlenmeyi Seven
Cesur	Vefalı	Hareketli	Tezcanlı	Sosyal
Girişimci	Misafirperver	Espirili/Komik	Heyecanlı	
Mücadeleci	Güvenilir	Çok Konuşkan		
Çalışkan	Vatan/Bayrak Milliyetçisi			
Pratik Zeka				
Lider				
Gözü Kara				
Devletten Birşey Beklemez				

Faktör analizi sonrasında 5 boyut ve boyutlar altında yer alan 28 kişilik özelliğinin ortalama değerleri, standart sapması ve de güvenilirlik katsayıları ise Tablo-7’de gösterilmektedir.

Tablo-7: Faktör Analizi Sonrası Boyutların Ortalama Değer, Standart Sapma ve Güvenilirlik Katsayıları

Boyut	Değişkenlere İlişkin Ortalama Değerler	Standart Sapma	Güvenilirlik Katsayıları
İşe Girişkenlik	4,18	0,60	0,84
İnsancılık	4,61	0,50	0,81
Sıcakkanlılık	4,25	0,64	0,75
Canitezlilik	3,96	0,81	0,73
Dışa Dönüklük	4,23	0,68	0,60

Tablo-7’de görüldüğü üzere, “İnsancılık”, “Sıcakkanlılık”, “Dışa Dönüklük”, “İşe Girişkenlik”, “Canitezlilik”, boyutlarının sırasıyla ortalamaları 4,61, 4,25, 4,23, 4,18, 3,69’dur. Ortalamalara bakıldığında, herbir boyutun ortalamasının 3,50’nin üstünde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla boyutlar altında yer alan kişilik özelliklerinin karakteristik özellikleri gösterdiğini ve Rizelilerin insancılık, sıcakkanlı, dışa dönük, işe girişken ve canitez kişiler olduklarını söylenebilir.

2.2. Araştırmanın Bulguları

2.2.1. Cevaplayıcıların Demografik Özellikleri

Cevaplayıcıların demografik özelliklerine ilişkin yüzde dağılımları aşağıda belirtilmiştir:

Tablo-8'de görüldüğü gibi, katılımcıların, %37,3'ü kadın, %62,7'si erkektir. %33'ü 18-25 yaş, %33,5'i 26-35, %16,8'i 36-45, %16,7'si ise 45 yaş ve üstündedir. Katılımcıların eğitim durumları ise, %31,6'sı lise ve altı, %68,4'ünün üniversite ve yüksek lisans mezunudur. Cevaplayıcıların %43,3'ü evli, %56,7'si bekadır. Araştırmaya katılan kişilerin %64,6'sı Rize'de, %35,4'ü ise diğer illerden birinde doğmuştur. Cevaplayıcıların %13,9'u Rize'den hiç, %24,7'si 10 yıl ve altı, %20,7'si 20 yıl ve altı, %24,3'ü 30 yıl ve altı, %11,1'i 40 yıl ve altı, %5,3'ü ise 72 yıl ve altı süreden önce Rize'den çıktıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %17,5'i Rize'ye nadiren, %45,4 'ü senede 1 kez, %11,7'si senede 2 kez, %8,5'i senede 3 kez, %7,9'u senede 4 kez, %9'u senede 10 kez ve üstü Rize'ye gittiklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan kişilerin, %13'ü gezme, %31,3'ü tatil, %1,98'i cenaze töreni, %0,02'si düğün töreni, %53,8'i gezme, tatil, cenaze ve düğün törenleri için Rize'ye gittiklerini belirtmişlerdir.

Tablo-8: Cevaplayıcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet			Medeni Durum			Doğum Yeri		
	Sayı	Sayı%		Sayı	Sayı%		Sayı	Sayı%
Kadın	175	37,3	Evli	203	43,3	Rize	303	64,6
Erkek	294	62,7	Bekâr	266	56,7	Diğer	166	35,4
Toplam	469	100	Toplam	469	100	Toplam	469	100
Yaş			Eğitim Durumu					
	Sayı	Sayı%		Sayı	Sayı%			
18-25	155	%33	Lise ve Altı	148	31,6			
26-35	157	%33,5	Üniversite ve Üstü	321	68,			
36-45	79	%16,8	Toplam	469	100			
46-Üstü	78	%16,7						
Toplam	469	100						
Rize'den Kaç Yıl Önce Çıktıkları			Rize'ye Gitme Sıklığı			Rize'ye Gitme Amacı		
	Sayı	Sayı%	Senede	Sayı	Sayı%		Sayı	Sayı%
0	65	13,9	Nadiren	65	17,5	Gezme	61	13
1-10	116	24,7	1	116	45,4	Tatil	147	31,3
11-20	97	20,7	2	97	11,7	Cenaze	8	1,98
21-30	114	24,3	3	114	8,5	Düğün	1	0,02
31-40	52	11,1	4	52	7,9	Hepsi	252	53,7
72 yıl ve Altı	25	5,3	10 ve Daha Fazla	25	9			
Toplam	469	100	Toplam	469	100	Toplam	469	100

Cevaplayıcıların gerek Rize ile bağlantılarını gerekse Rize kültürüne olan bağlılıklarını belirlemeye yönelik 15 soru sorulmuştur. Bu soruların 3 açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Bu sorulardan 12'si kapalı uçlu olup sorulara verilen cevaplar ise şu şekildedir:

Tablo-9'da görüldüğü üzere, cevaplayıcıların %69,1'i Rize yemeklerini öncelikli olarak tercih ettiklerini, %86,6'sı Rize'de evlerinin olduğunu, %75,1'i cenazelerini Rize'ye götürdüklerini, %43,4'ü evlilikte tercih kriterlerinde Rizeli olmasını istediklerini, %81,2'si Rize şivesini kullanıp hoşlandıklarını, %75,7'si horon oynamayı bildiklerini, %93,2'si Rize türkülerini sevdiklerini ve dinlediklerini, %51,6'sı servetlerini kendilerinin yaptıklarını ve %51,6'sı "Rizeli olsun çamurdan olsun" deyip Rize milliyetçiliği yaptıklarını, %49'u sanatın herhangi bir dalıyla ilgilendiklerini ve %70'i Rizeli olmanın bir ayrıcalık olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuçlara bakıldığında, katılımcılar İstanbul'da yaşamalarına rağmen Rize ile bağlantılarını hala devam ettirmekte ve Rize kültürünü yaşadıklarını görülmektedir. Bu sonuçta katılımcıların yaklaşık %87'sinin Rize'de evlerinin olması ve de neredeyse yarısının gezme, tatil, düğün, cenaze vb. sebeplerden dolayı senede en az bir kez Rize'ye gitmelerinden ulaşılabilmektedir. Yine katılımcıların çok büyük çoğunluğunun Rize yemek ve türkülerini sevmesi ve dinlemesi, evlilik tercihlerinde Rizeli olması, Rize şivesini kullanmaları ve horon oynamayı bilmeleri katılımcıların Rize kültürüne olan bağlılıklarını göstermektedir. Bütün bunlara ek olarak katılımcıların yarısından fazlasının "Rizeli olsun çamurdan olsun" diyerek Rize milliyetçiliği yapmaları Rize'ye, Rize kültürüne ve Rizelilere olan bağlılıklarını doğrulamaktadır. Katılımcıların %50'den fazlası servetlerini kendileri yaptıklarını belirtmeleri Rizelilerin girişimci, çalışkan, hırslı, mücadeleci, cesur, bir başka ifadeyle işe girişken olduklarını göstermektedir.

Tablo-9: Rize Kültürüne Yönelik Sorulan Kapalı Uçlu Soruların Cevapları ve Yüzdelik Dağılımı

Soru	Evet		Hayır		Soru	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%		Sayı	%	Sayı	%
Rize Yemekleri Önceliğiniz Midir?	324	69,1	145	30,9	Rize'de Eviniz Var mı?	407	86,6	62	13,4
Cenazelerinizi Memlekete Götürü müsünüz?	352	75,1	117	24,9	Evlilikte Tercih Kriterinizde Rizeli Olması Var mıdır?	203	43,4	266	56,6
Rize Şivesini Hoşlanır ve Kullanır mısınız?	381	81,2	88	18,8	Horon Oynamayı Biliyor musunuz?	356	75,7	113	24,3

Rize Türkülerini seviyor ve Dinliyor musunuz?	437	93,2	32	6,8	Servetinizi Siz mi Yaptınız?	242	51,6	227	48,4
Rize Milliyetçiliği Yapar mısınız? Rizeli Olsun Çamurdan Olsun Der misiniz?	242	51,6	227	48,4	Sanatın Herhangi Bir Dalıyla İlgileniyor musunuz?	230	49	239	51
Rizelilik Ayrıcalık mıdır?	329	70	140	30					

Bu sorulara ek olarak katılımcılara Rize denildiğinde akıllarına gelen 3 şey sorulmuştur. Tablo-10'da görüldüğü üzere, katılımcılardan 389 kişinin aklına öncelikli olarak çay, 219 kişinin horon ve 186 kişinin ise kemeççe gelmiştir. Sırasıyla 154 kişinin hamsi, 122 kişinin tulum, 93 kişinin yayla, 71 kişinin karalahana, 71 kişinin mısır ekmeği, 34 kişinin alabalık ve 16 kişinin ise peştamal gelmiştir.

Tablo-10: Rize Denilince Akla Gelen İlk 3 Şey

İfade	Sayı	%	İfade	Sayı	%	İfade	Sayı	%
1.Çay	389	83	5.Tulum	122	26	9.Alabalık	34	7
2.Horon	219	47	6.Yayla	93	20	10.Peştamal	16	3
3.Kemeççe	186	40	7.Karalahana	71	15			
4.Hamsi	154	33	8.Mısır Ekmeği	71	15			

Katılımcılara Rize kültürü ile bağlantılarını belirlemeye yönelik üç açık uçlu soru sorulmuştur. Tablo-11'de görüldüğü üzere, 469 Rizelinin "Rizeli olmak size ne anlatıyor?", "Rize'nin en çok nesini seversiniz?", "Tipik Rizelinin en belirgin özelliği nedir?", açık uçlu sorularına vermiş oldukları yanıtlarda yer alan kategoriler belli başlıklar altında toplanmıştır. Bu başlıklar "ayrıcalık", "başbakan", "birliktelik", "çay", "vatan/bayrak milliyetçiliği", "doğa", "fiziksel özellikler", "gurbet", "gurur", "herşey", "hiçbirşey", "iklim", "kişilik özellikleri", "kültür", "laz olma", "memleket", "muhafazakar", "Rize milliyetçiliği", "şive", "yöresel yemek" ve "zevk" olmak üzere 21 kategoriye içermektedir.

Tablo-11: Rizelilerin Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Cevaplar ve Bu Cevapların Altında Yer Alan Kategoriler

KATEGORİ	KATEGORİ ALTINDA YER ALAN İFADELER
Ayrıcalık	yalnızca "ayrıcalık"
Başbakan	yalnızca "başbakan"
Birliktelik	"sevgi", "dostluk", "aile", "aile bağlılığı", "baba", "mahalle" gibi ifadeler
Çay	yalnızca "çay"

Rizelilerin Kişilik Özellikleri

Doğa	“mavi”, “yeşil”, “deniz”, “Karadeniz”, “temiz hava”, “su”, “orman”, “yayla”, “kemerli köprüler”, “dağlar”, “sahil”, “Rize kokusu”, “köy ortamı” gibi ifadeler
Fiziksel Özellikler	“burun”, “yanakları al al”, “mavi gözler”, “doğal”, “güzel”, “beyaz ten”, “gülüş” gibi ifadeler
Gurbet	yalnızca “gurbet”
Gurur	yalnızca “gurur”
Herşey	“hayatı”, “yaşamı”, “herşeyi”, “çokşeyi”,
Hiçbirşey	yalnızca “hiçbirşey”
İklim	“yağmur”, “güneş”, “bulut” gibi ifadeler
Kişilik Özellikleri	“lider”, “hırslı”, “inatçı”, “pratik zeka”, “asabiyet”, “açık sözlü”, “azimli”, “canlı”, “doğal”, “heyecanlı”, “enerji dolu”, “çalışkan”, “samimi”, “gözü kara”, “başarılı”, “komik”, “cesur”, “güvenilir”, “sevgi dolu”, “kendine güvenen”, “misafirperver”, “çok renkli”, “onurlu”, “deli dolu”, “özgürlükçü” gibi sıfatlar
Kültür	“horon”, “kemençe”, “tulum”, “fıkra”, “silah”, “türkü”, “müzik”, “giyim tarzı” gibi ifadeler
Laz Olma	“laz olma” “lazlık”, “lazca” gibi ifadeler
Memleket	“memleket”, “çocukluk”, “ev”, hatıra”, “Hemşin ⁴ ”
Muhafazakar	“muhafazakar”, “dinine bağlı”, “Allaha Şükretmek” gibi ifadeler
Rize Milliyetçiliği	“özel olma”, “53 ⁵ ” farklılık”, “nimet”, “saygı görmeyi”, “anlatılmaz yaşanır”, gibi ifadeler
Şive	Yalnızca “şive”
Vatan/Bayrak Milliyetçiliği	“milliyetçilik”, “vatanına bağlı”, “milli değerlere sahip” gibi ifadeler
Yöresel Yemek	“hamsi”, “karalahana”, muhlama ⁶ ”, “mısır ekmeği”, “bal”, “Rize simidi”, “sütlaç”, “mandalina”, “karayemiş ⁷ ”, “alabalık”, “pide”, “döner” gibi ifadeler
Zevk	“coşku”, “mutluluk”, “şans”, “huzur”, “özlem”, “güzellik”, “neşe”, “şeref”, “saygı”, “eğlence”, “memnuniyet” gibi sıfatlar

Rizelilerin “Rizeli olmak size ne anlatıyor?”, sorusuna verdikleri cevaplar ve bu cevapları veren kişi sayıları Tablo-12’de yer almaktadır.

Tablo-12: “Rizeli Olmak Size Ne Anlatıyor?” Sorusuna Verilen Cevaplar

İfadeler	Cinsiyet		Yaş				Medeni Durum		Eğitim Durumu	
	K	E	18 25	26 35	36 45	45 Üst	E*	B	L	Ü
Ayrıcalık	2	20	5	4	4	9	15	7	9	13

⁴ Rize'nin bir ilçesi

⁵ 53:Rize İl Plakası

⁶ Kuymak diye de adlandırılan mısır unundan yapılan yöresel yemek

⁷ Rize'ye özgü susamsız simit

⁸ Bir tür meyve

Başbakan	1	2	0	1	0	2	2	1	1	2
Birliktelik	4	11	4	4	2	5	10	5	3	12
Çay	1	7	2	3	2	1	3	5	4	4
Doğa	17	25	14	15	10	3	17	25	13	29
Gurbet	0	2	1	1	0	0	1	1	0	2
Gurur Verici	20	30	15	13	9	13	25	25	26	24
Herşey	7	14	10	5	4	2	9	12	8	13
Hiçbirşey	5	9	6	6	1	1	6	8	0	14
İklim	1	4	1	2	2	0	2	3	1	4
Kişilik Özellikleri	71	94	47	57	29	32	76	89	52	113
Kültür	4	7	3	4		2	4	7	3	8
Laz Olmayı	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1
Memleket	13	9	6	10	4	2	9	13	4	18
Muhafazakâr	1	12	1	7	1	4	10	3	8	5
Rize Milliyetçiliği	25	46	28	21	11	11	32	39	26	45
Şive	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1
Vatan/Bayrak Milli-yetçiliği	5	17	1	8	4	9	16	6	10	12
Yöresel Yemek	1	1	1	0	0	1	1	1	1	1
Zevk	15	14	9	11	4	5	13	16	6	23

K:Kadın; E:Erkek; E*:Evlî; B:Bekâr; L: Lise ve Altı; Ü:Üniversite ve Üstü

Tablo-12’de görüldüğü üzere, Rizeliler, “Rizeli Olmak Size Ne Anlatıyor?” sorusuna cevap verirken en fazla kişilik özellikleri, doğa, gurur, zevk, Rize ve vatan/bayrak milliyetçiliği ile ilgili ifadelerle cevap vermişlerdir. Rizelilerin “Rize’nin En Çok Nesini Seversiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar ve bu cevapları veren kişi sayıları Tablo-13’de yer almaktadır.

Tablo-13: “Rize’nin En Çok Nesinin Seversiniz?” Sorusuna Verilen Cevaplar

İfadeler	Cinsiyet		Yaş				Medeni D.		Eğitim D.	
	K	E	18 25	26 35	36 45	45 Üst	E*	B	L	Ü
Birliktelik	3	1	1	3	0	0	1	3	1	3
Çay	16	24	12	12	6	10	20	20	12	28
Doğa	121	193	101	106	49	58	136	178	93	221
Herşey	13	17	5	14	8	3	20	10	16	14
Hiçbirşey	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1
İklim	1	7	1	4	2	1	7	1	4	4
İnsanı	32	31	23	18	12	10	29	34	16	47
Kişilik Özellikleri	10	12	4	8	3	7	12	10	5	17
Kültür	9	15	11	4	7	2	8	16	9	15

Rizelilerin Kişilik Özellikleri

Memleket	2	9	4	3	2	2	5	6	2	9
Muhafazakâr	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1
Rize Milliyetçiliği	1	3	2	1	1	0	1	3	0	4
Şive	3	0	2	1	0	0	0	3	0	3
Vatan/Bayrak Milliyetçiliği	0	2	0	1	0	1	1	1	1	1
Yöresel Yemek	25	43	19	18	18	13	34	34	22	46
Zevk	1	5	2	2	2	0	3	3	2	4

K:Kadın; E:Erkek; E*:Evlü; B:Bekar; L:Lise ve Altı; Ü:Üniversite ve Üstü

Tablo-13 incelendiğinde “Rize’nin En Çok Nesini Seversiniz?” sorusuna Rizelilerin büyük çoğunluğu doğasını, insanını, yöresel yemeklerini ve çayını yanıtı vermişlerdir.

Rizelilerin “Tipik Rizelinin En Belirgin Özelliği Nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar ve cevapları veren kişi sayıları Tablo-14’de yer almaktadır.

Tablo-14: “Tipik Rizelinin En Belirgin Özelliği Nedir?” Sorusuna Verilen Cevaplar

İfadeler	Cinsiyet		Yaş				Medeni Durum		Eğitim Durumu	
	K	E	18-25	26-35	36-45	45-Üst	E	B	L	Ü
Asabilik	27	47	26	30	8	10	26	48	15	59
Burun	35	48	30	27	15	11	31	52	36	47
Fiziksel Özellik	11	15	13	9	1	3	5	21	8	18
Hızlı Konuşma	4	2	1	4	0	1	2	4	1	5
Kişilik Özellikleri	99	149	80	78	47	43	119	129	68	80
Muhafazakâr	1	2	1	1	0	1	1	2	2	1
Rize Milliyetçiliği	0	3	0	1	2	0	2	1	1	2
Şive	28	59	27	28	15	17	41	46	36	51
Vatan/Bayrak Milliyetçiliği	0	5	1	0	2	2	4	1	3	2
Yüksek Sesle Konuşma	11	7	10	5	1	2	4	14	4	14
Zevk	1	0	0	0	1	0	0	1	0	1

K:Kadın; E:Erkek; E*:Evlü; B:Bekar; L:Lise ve Altı; Ü:Üniversite ve Üstü

Tablo-14’e baktığımızda Tipik Rizelinin En Belirgin Özelliği Nedir?” sorusuna Rizeliler, kişilik ve fiziksel özellikleri, şive, asabilik ile ilgili ifadelerle yanıt vermişlerdir. Fiziksel özellikler içerisinde ise “burun”un ayrı bir yer aldığını ayrıca görülmektedir.

2.2.2. Araştırma Sırasında Rizelilerden Alınan Cevaplar

Katılımcılara Rize kùltürü ile bağlantılarını belirlemeye yönelik sorulan üç açık uçlu sorulara- Rizeli olmak size ne anlatıyor?", "Rize'nin en çok nesini seversiniz?", "Tipik Rizelinin en belirgin özelliği nedir?"- verilen cevaplar Tablo-15'de yer almaktadır.

Tablo-15: Açık Uçlu Sorulara Verilen Cevaplar

Rizeli Olmak Size Ne Anlatıyor?	
Oxford'dan diploman olacağına Rize den nüfus kâğıdın olsun her şeye bedel.	Vatanına bağlı ve de 20 senedir Başbakanların çıktığı memleket.
Dünyanın her yerine ekmeği ve işi için giden ve gittiği yerde ön plana çıkmayı başaran.	Birbirini seven ancak ceviz kabuğunu doldurmayan sebeplerle kavga eden insanlar.
Komşusu aç iken tok gezmeyen bir millet, imecenin yoğun olduğu paylaşımın güzelliği, olduğu gibidir Karadeniz insanı yapmacık değildir, doğaldır.	Bayrağına kurşun sıkmayan, yaşadığı her ülkede kendini ispat eden ve o ülkeyi kendi değeri olarak algılayan ve özünden taviz vermeyen kişiliktir Rizeli.
Bütün Rizeliler delikanlıdır.	Allah'ın sevdiği kulu olduğumuzu.
Farkımız tarzımız bizim Rizeli olmamız.	Allah güzellikleri vermiş bizde karakter edinmişiz.
Türkiye'nin en küçük ili olmasına rağmen her zaman gündem belirleriz.	Başarılı insanların memleketi bir yere işim düşse hemen bir Rizeli bulup tüm işlerimi yaptırırım.
İlahi şans.	Rizeli ve diğerleri diye ayrılır.
Beynimiz farklı çalışıyor olaylara herkesin yaklaştığı gibi yaklaşıyoruz.	Rizeli olmam işimde başarıya yakalamama yardımcı olmuştur.
Verilmiş bir nimet.	Herkesten farklı düşünebilmeyi.
Her nerde olursam olayım, efendi ve ağır başlı olmayı.	Her zaman her yerde liderlik vasıflarına sahip insan.
Her yönüyle ayrıcalık.	Yurdun tümüyle anlaşılan.
Rize'ye aşık birini.	İnsanları sırtından vurmaz yüzüne söyler.
Dünya'nın direği biziz.	Allah'ın takdiri.
Kadınlarının çalışkan olmasını.	Herkes Rizeli olamaz.
Diğer illerden daha farklı olmayı.	Ülkenin en bilinen şehirlerinden.
Anlatılmaz, yaşanır.	Nedeni anlatılmakla biter mi?
Rizeli olmak: bu hayattan alınması gereken her türlü zevki yaşamış olmak.	Vatan/bayrak konusunda hassas dini değerlerine sahip bir memleket.
İyi ki Rizeliyim.	Rizeli her zaman farklı olanı arar.
Rizeli olmak Dünyadaki en güzel duygu, gurur verici.	Bir daha dünyaya gelsem yine Rizeli olmak isterdim.
Türkiyenin en güzel şehrine ait olduğumu.	Ayrıcalıktır, nedeni yok.
Özel olduğunu.	Dünya da başka böyle bir millet yok.
Dünyanın geri kalanından farklı olmayı.	Herkes nasip olmaz.
Rizeliden yakayı silken kimseyi görmedim.	Sebebi saymakla bitmez.

Rizelilerin Kişilik Özellikleri

Var olma nedenimi.	İnsanları çok orjinal.
Farklı olmayı hayata bir adım önde başlamayı.	Toplumda fark ediliyor olmak.
Orada yaşayan insanların düşünce ve hareketlerini beğenmiyorum, tamamen eğitimsiz bir kesim ama ben memleketimi seviyorum.	Kendine has özellikleri var ve bu özellikleri diğer memleketlerden daha çok tanınmasına sebep oluyor.
Çok şükür Rizeliyim.	Rizeli olunmaz doğulur.
Kafası çok çalışır.	Dünyanın en zor işlerini biz yaparız.
Adam gibi adam olmayı.	Her duruma ayak uydurabilen.
Her işte başarılı olmayı.	Farklı bir zeka örneği.
Herşeyiyle farklı.	İnsanlık Rize de bolca mevcut.
Bu ülkenin her köşesindeki insanların merak ettiği biri olmak.	Pratik zeka başka hiçbir millete olamaz.
Rizeli denilince insanların yüzünde gülümseme oluşturabilen nadir insanlarız.	Dünyadaki cennettir dünya da cennette olmak ayrıcalıktır.
Herkes sever Rizeli olduğum için.	Öyle bir yerde yaşamak herkese nasip olmaz.
Karadenizin tek incisidir.	Bugüne kadar hep pozitif etkisi oldu bana.
Sıradan insan yok.	Çayın yetiştiği tek memleket.
Böyle doğal insanlar başka hangi şehirde var?	Diğer Anadolu şehirlerine göre mükemmel.
Belki kardeşler kavga edip senelerce konuşmayabilir ama herşeye rağmen birinden birine bişey olursa yine birleşir ve aile olurlar.	Soyisimleri farklı olsada Rizeli olanların düşünce ve karakter özellikleri diğer mensuplara göre farklı.
Seçilmiş kişiler.	Bütün liderler Rize'den çıkıyor.
Bayrağını canından çok sever.	Rizeli insanı özel oluyor.
Çünkü çevremize baktığımızda başarılı Rizeli iş adamlarını görünce arkalarında hiçbir güç olmadan kendi turnaklarıyla başarıyı yakalayan insanları görünce Rizeli olmanın bir ayrıcalık olduğunu fark ediyorum.	Ülke yönetiminde senelerdir söz sahibi olmak, Türkiye'nin çayını üretmek ve kendine özgün bir sürü insanın bir arada yaşayabilmesi.
Rize'nin En Çok Nesini Seversiniz?	
Haritaya bile bakınca zevkle seyrediyorum	Tek şey sayamam ki bu imkansız.
Hamsi Karadenizli olmalı Marmara'nın ki çakma oluyor	Çeşmenin altına elini koyarak, bardak kullanmadan avucumda su içmek.
İstediginizde yalnız kalabildiğiniz, ihtiyacınız olduğunda ise tanıdık fazla yüze sahip olmanız	İnsanı ne kadar deniz gibi dalgalı hırçın olsada, bir o kadar insancıl ve yardımseverdir.
Rize'nin sevlimeyecek bir yeri varsa orayı severim	Herşeyine taşına toprağına kurban olayım.
Sürekli yağmur ve kapkara bulutlarla insanın bazen canını sıksada ben Rize'nin en çok iklimini seviyorum, çünkü şikayet ettiğimiz o iklim Rize de ki tabiatın canlılığı ve bitki ve hayvan çeşitliliğinin ana nedenidir.	

Tipik Rizelinin En Belirgin Özelliği Nedir?	
İnsan yanlısı olması, tanıdığı kişiyi kendi ailesinden sayması.	Aklın bittiği yerde yeniden ümit vermek, fikir üretmek.
Devamlı soru sorar.	Dükkanının önüne iskemlesini ⁹ atıp sokaktan geçenler hakkında yorum yapmak.

Tablo-15’de yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplara baktığımızda, Rizelilerin Rize’ye olan bağlılıklarının oldukça yüksek olduğu görölmektedir. Bir başka ifadeyle, Rizelilerin belirtmiş oldukları ifadeler, Rizelilerin farklı yaşta ve eğitimde olup ve Rize’de değil İstanbul’da yaşamalarına rağmen Rize kültürünü yaşadıkları ve sahip çıktıklarını göstermektedir. Bu da sonuç olarak Rizelilerin Rize kültürüne bağlı olduklarını ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın amacı, Rizelilerin kişilik özelliklerini bir ölçek geliştirerek belirlemektir. Aynı zamanda araştırma kapsamına giren Rizelilerin demografik özelliklerini, Rize’ye ve Rize kültürüne bağlılıklarının ne şekilde olduğunu ortaya koymaktır.

Araştırmaya katılan İstanbul’da yaşayan Rizelilerin öne çıkan kişilik özelliklerinin “işe girişken”, “insalcılık”, “sıcakkanlılık”, “canlıtezlilik” ve “dışa dönük” olduğu görölmektedir. Bu kişiler “işe girişken” yani hırslı, cesur, girişimci, lider, çalışkan, kendi işlerini kendileri yapan devletten bile beklemeyen, pratik zekaya sahip, özgüveni yüksek, gözü kara, mücadeleci olmalarının yanında merhametli, yardımsever, vefalı, misafirperver, güvenilir, vatan/bayrak milliyetçisi gibi özelliklere sahip olmalarından dolayı “insancılık”dırlar. Rizeliler aynı zamanda gülyüzlü, hareketli, çok konuşkan, espirili/komik, samimi/içten/cana yakın olduklarından “sıcakkanlılar”dır. Eğlenmeyi seven, özgürlükçü ve sosyal olan “dışa dönük” Rizelilerin en belirgin zayıf yönleri ise sinirli, tezcanlı, heyecanlı ve yüksek sesle konuşan “canitez” insanlar olmalarıdır.

Araştırma kapsamına alınan 469 Rizelinin Rize’ye ve Rize kültürüne bağlılıklarını ölçmeye yönelik sorulan çeşitli sorulara alınan cevaplar Rizelilerin Rize kültürünü yaşadıkları ve bağlı olduklarını göstermektedir. Örneğin “Rize’de eviniz var mı? sorusuna hayır diyen birçok Rizeli, “Rize’den kaç sene önce çıktınız?” sorusuna “hiç çıkmadık ki” cevabını vermiştir. Buradan anlaşılan Rize’de evi olmamasına rağmen Rizelilerin büyük çoğunluğunun Rize ile bağlantısını koparmadığı ve fazlasıyla benimsediğidir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların İstanbul’da yaşamaları ve Rize’de evlerinin olmaları büyük çoğunluğunun senede en az 1 kez

⁹ Bir çeşit kısa, arkasız sandalye.

tatil ya da gezme amaçlı Rize'ye gitmelerinden Rize kültürünü yaşadıklarını ve Rize ile bağlantılarının halen daha devam ettiği görülmektedir.

Yine katılımcıların çok büyük çoğunluğunun Rize yemek ve türkülerini sevmesi, horon oynamayı bilmeleri, Rize şivesini kullanmaları ve evlilik tercihlerinde Rizeli olması, "Rizeli olsun çamurdan olsun" diyerek Rize milliyetçiliği yapmaları Rize'ye, Rize kültürüne olan bağlılıklarını doğrulamaktadır.

İstanbul'da yaşayan Rizelilerin büyük çoğunluğunun özellikle genç diyebileceğimiz kesimin-18-45 yaş aralığı- üniversite ve üstü eğitim almış olmaları Rize kültüründen uzaklaşmalarına sebep olacakken, yapılan analizler doğrultusunda karşılaşılan beklenmeyen şaşırtıcı bir sonuç ise Rizeli gençlerin Rize kültürüne çok fazla bağlı olduklarıdır.

Araştırma kapsamına alınan Rizelilerin "Rize denilince aklınıza gelen 3 şey?" sorusuna verilen cevapta birinci sırada Rizenin en önemli geçim kaynağı olan "çay" gelirken, ikinci ve üçüncü sırada ise horon ve kemençe gelmektedir. Türkiye de "Laz" diye adlandırılan, Rize şivesi dışında farklı bir etnik dile sahip olan Lazlar ise kendilerine özgü bir müzik aleti tulumu ayrıcalıklı olarak ilk sırada belirtmişlerdir. Bu sonuçlar eğlenmeyi seven Rizelilerin dışı dönük olduğunu doğrulamaktadır.

Rizelilere sorulan "Rizeli Olmak Size Ne Anlatıyor?, Rize'nin En Çok Nesini Seversiniz? Tipik Rizelinin En Belirgin Özelliği Nedir?" açık uçlu sorularına verilen ifadelerde de bir bütünlük söz konusudur. Özellikle "Rizeli Olmak Size Ne Anlatıyor?" sorusuna büyük bir çoğunluk "gurur verici" cevabının yanında Rizelilerin kişilik özelliklerinden bahsederken, "Rize'nin En Çok Nesini Seversiniz?" sorusuna doğa ile ilgili cevaplar vermişlerdir. "Tipik Rizelinin Özelliği Nedir?" sorusuna verilen cevap ise Türk insanı tarafından bilinen Rizelilere has olan "burun" yer alırken "asabiyet" ve "şive" ikinci ve üçüncü sırada belirtilmiştir. Bu üç açık uçlu soruya verilen cevaplarda her bir Rizeli mutlaka "Rize Milliyetçiliği" ve de çok büyük bir çoğunluğu aynı şekilde "Vatan/Bayrak Milliyetçiliği" ile ilgili ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Bu araştırmanın belirli bir bölgenin insanına yapılmış olması araştırmanın kısıtını oluşturmaktadır. Yapılacak olan diğer çalışmalarda örneklem çeşitliliğinin artırılmasıyla farklı sonuçlar elde edilebilir. Diğer taraftan, ölçek geliştirme çalışmasında, sadece Rizelilere Rizelilerin özelliklerinin sorulmuş olması çalışmanın bir başka kısıtını oluşturmaktadır.

Rizelilerin kişilik özelliklerini belirlemeye yönelik ölçek geliştirme amaçlı yapılan bu çalışma daha sonraki çalışmalarda kullanılabilir. Geliştirilen ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği başka araştırmalarda da test edilebilir ve kişilik ile ilgili olabilecek birçok konu ile bu ölçek ilişkilendirilebilir. Bunlar arasında kültür, bireysel performans, motivasyon, iş tatmini, yaşam tatmini, iş değerleri, çatışma yönetimi, tükenmişlik sendromu, birey-iş uyumu gibi konular yer alabilir.

Sonuç olarak bu alışma, Rize Kültür ve Sosyal Dayanışma Vakfı ile ilişkili olan Rizelilere yapılması nedeniyle araştırmadan elde edilen sonuçlar genellenememekle birlikte, Rizelilerin belli ve onlara özgü kişilik özelliklerinin olduğu grlmektedir. Bu bölgenin insanıyla iletişime geçildiğinde, işletmeler bu bölgeye yatırım ya da ticaret yapmak istediklerinde bölge halkının kişisel özelliklerine dikkat etmeli ve yatırımlarını bu doğrultuda gerçekleştirilmelidir. Örneğin eğlenmeyi seven ve yöresel oyunlarına düşkün olan Rizelilerle eğlence sektöründe yatırım yapılabilir. Aynı zamanda işletmeler özellikle insan kaynakları bölümleri bu bölgenin insanını istihdam ederken, bu kişilerin sahip olduğu kişilik özellikleri hakkında genel bir yargıya sahip olduğundan işe alım süreci kısılabilecek ve hata yapma olasılığı azalabilecektir. Özellikle lider, hırslı, alışkan, girişimci, cesur, özgüveni yüksek, mücadeleci, pratik zekaya sahip, güvenilir, güleryüzlü, sosyal ve çok alışkan olmaları gibi olumlu özellikleri şirketlerde yapılan kişilik envanterleriyle doğru orantılı olarak belirli pozisyonlar için aranan kişilik özellikleridir. Örneğin, sosyal, güleryüzlü, çok konuşkan olanların satış ya da pazarlama alanında, lider, hırslı, azimli, mücadeleci olanların tüm bu özellikleri taşıyan kişiler gibi yönetici pozisyonlarında başarılı olabilecekleri ve işletmelere olumlu katkılar sağlayabilecekleri düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ANDREW, Neal, Gillian Yeo, Annette Koy (2012). Tania Xiao, "Predicting The Form And Direction of Work Role Performance From The Big 5 Model of Personality Traits", *Journal of Organizational Behavior*, XXXIII: 175-192.
- CACIOPPA, John, T., Commona Sense (2004). "Intiution and the Theory in Personality and Social Psychology", *Personality and Social Psychology Review*, VIII (2) :114-122.
- CHAPMAN, Kyle E., Mark C. Bowler, Jennifer L., Bowler, John G. Cope (2012). "The Impact of Cognitive Complexity on Frequency-Based Measurement Big Five Measures", *International Journal of Business and Social Science*, III (7):16-24.
- CLARK Leigh Anne, Steven J. Karau, Michael D. Michalisin, (2012). "Telecommuting Attitudes and the 'Big Five' Personality Dimensions", *Journal of Management Policy and Practice*, XIII (3): 31-46.
- COSTA, Paul, T., Catherine M. Bush, Alan B. Zonderman, Robert McCrae (1986). "Correlations of MMPI Factor Scales with Measures of the Five Factor Model of Personality", *Journal of Personality Assessment*, XXXX (4):640-650.
- COSTA, Paul T., Robert R. McCrea (1995). "Domains and Facets: Hierarchical Personality Assessment Using the RevisedNEO Personality Inventory", *Journal of Personality Assessment*, XXXIV (1): 21-50.

- COSTA, Paul T., Robert R. McCrea (1997). "Stability and Change, in Personality Assesment: The Revised NEO Personality Inventory in the Year 2000", *Journal of Personality Assessment*, LVIII (1): 86-94.
- DETRICK, Paul, John T. Chibnall, Cynthia Call (2010). "Demand Effects on Positive Response Distortion by Police Officer Applicants on the Revised NEO Personality Inventory", *Journal of Personality Assessment*, XCII (5): 410-415.
- DOĞAN, Tayfun (2013). "Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Öznel İyi Oluş", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, XIV(1): 56-64.
- ECKSTEIN Daniel and Jason A. Kaufman (2012). "The Role of Birth Order in Personality: An Enduring Intellectual Legacy of Alfred Adler", *The Journal of Individual Psychology*, LXVIII (1): 60-73.
- ENCALARDE, Wayne, Lillian Y. Fok (2012). "The Overall Management Readiness Scale and The Big Five Personality Traits: A Predictor Of Managerial Readiness In Business Students", *Proceedings of Academy of Organizational Culture, Communications and Conflict*, XVII (1): 63-67.
- EPSTEIN, Seymour, (2010). "The Big Five Model: Grandiose Ideas About Surface Traits as the Foundation of a General Theory of Personality", *Psychological Inquiry*, XXI:34-39.
- GÜNDÜZ, Yüksel, Zehra Sedef Coşkun (2012). "Öğrenci Algısına Göre Öğretmen Etik Değerler Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, XIII (1):111-131.
- HAMİD, Muhammad, Mohammd Iqbal (2012). "Personality Development Paradigm in Elementary School Curriculum", *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, III (10):271-277.
- KARAGÖZ, Yalçın, İlker Kösterelioğlu (2008). "İletişim Becerileri Değerlendirme Ölçeğinin Faktör Analizi Metodu ile Geliştirilmesi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXI: 81-98.
- MCCRAE, Robert R., Oliver P. John (1992). "An Introduction to the Five-Factor Model and Its Applications", *Journal of Personality*, LX (2): 175-215.
- MCCRAE, Robert R., Paul T., Costa (1991). "Tests and Assessment The NEO Personality Inventory: Using the Five-Factor Model in Counseling", *Journal of Counseling & Development*, LXIX:367-392.
- MCCRAE, Robert R., Paul T. Costa, Thomas A. Martin (2004). "The NEO-PI-3: A More Readable Revised NEO Personality Inventory", *Journal of Personality Assessment*, LXXXIV (3): 261-270.
- MERDAN, Ethem (2013). "Beş Faktör Kişilik Kuramı ile İş Değerleri İlişkisinin İncelenmesi: Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 7:140-159.

- RYCKMAN, Richard M. (2000). *Theories of Personality*, USA, Wadsworth Thomson Learning.
- SİĞRI, Ünsal, Fatma Ayanoğlu Şişman, H.Nilay Gemlik (2010). "Çalışanların Kişilik Özellikleri ile Müzakerecilik Yetenekleri Arasındaki İlişkinin Analizi: Sigortacılık ve Lojistik Sektörlerinde Bir Araştırma", *International Journal of Economic and Administrative Studies*, III (5): 101-121.
- TABAK, Akif, Nejat Basım, İlker Tatar, Fatih Çetin (2010). "İzlenim Yönetimi Taktiklerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Rolü: Savunma Sanayinde Bir Araştırma", *Ege Akademik Bakış*, X (2): 539-557.
- WISNIEWSKI, Mik (1994). *Quantitative Methods for Decision Makers*, Pitman Publishing, Great Britan.
- YILDIRIM Ali, Hasan Şimşek (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, <http://www.tdksozluk.com/s/ki%FEilik/> (10.06.2013)